

Grundlagsutskottet

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017

INLEDNING

Remiss

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017 (B 18/2017 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- språkrättsråd Corinna Tammenmaa, justitieministeriet
- överinspektör Vava Lunabba, justitieministeriet
- medicinalråd Timo Keistinen, social- och hälsovårdsministeriet
- ordförande, professor Pirjo Hiidenmaa, Delegationen för språkärenden
- sekreterare, överinspektör Maria Soininen, Delegationen för språkärenden
- språkskyddssekreterare för samiska Anne Kirste Aikio, sametinget
- specialsakkunnig, ledare för diskrimineringsteamet Robin Harms, Diskrimineringsombudsmannens byrå
- folktingssekreterare Markus Österlund, Svenska Finlands folkting
- generalsekreterare Henna Huttu, Delegationen för romska ärenden
- ordförande Lena Wenman, Finlandssvenska teckenspråkiga rf
- direktör Kaisa Alanne, Finlands Dövas Förbund rf
- specialsakkunnig Marika Rönnberg, Finlands Dövas Förbund rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Markku Suksi.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt om berättelsen

Enligt 37 § i språklagen ska statsrådet varje valperiod lämna riksdagen en berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen (nedan också språkberättelsen) och om hur de språkliga rättigheterna förverkligats samt vid behov även om andra språkförhållanden. I berättelsen behandlas utöver finska och svenska åtminstone samiska, romani och teckenspråk. Det är nu första gången

Betänkande GrUB 2/2018 rd

som berättelsen lämnats till riksdagen som ett självständigt dokument. De tidigare språkberättelserna har lämnats i anknytning till regeringens årsberättelse.

I 2017 års berättelse behandlas de författningsändringar och projekt som genomförts efter den föregående berättelsen samt språkförhållandena och språkklimatet i Finland. Särskilda teman som tas upp är hur de språkliga rättigheterna tillgodoses inom social- och hälsovården och, på det sätt som grundlagsutskottet förutsatt, hur de språkliga rättigheterna tillgodoses i statliga bolag (se GrUB 1/2014 rd, s. 3–4). Dessutom beskrivs framtida möjligheter och utmaningar såsom digitalisering och integration med avseende på de språkliga rättigheterna.

Språkberättelsen ger en bra och heltäckande bild av vilken ställning i synnerhet nationalspråken, finska och svenska, har i Finland. Språkförhållandena och de olika språkgruppernas villkor relateras tydligt och åskådligt. Överlag uppfyller berättelsen väl målet att ge beslutsfattare, myndigheter och allmänheten större kunskap om de språkliga förhållandena inom språkgrupperna. Samtidigt får riksdagen möjlighet att medverka till riktlinjerna för hur de språkliga rättigheterna ska respekteras. Grundlagsutskottet anser också att det är viktigt att man vid beredningen har tagit del av vilka uppfattningar personer i olika språkgrupper och berörda grupper har av hur de språkliga rättigheterna respekterats och den vägen sett till att språkgruppernas egna synpunkter lyfts fram.

Aspekter gällande teckenspråk

Rättigheterna för dem som använder teckenspråk ska enligt 17 § 3 mom. i grundlagen tryggas genom lag. De centrala bestämmelserna om teckenspråk finns i teckenspråkslagen, som fungerar som ramlag, men också i lagar om bland annat utbildning, socialvård och hälso- och sjukvård samt i lagen om tolkningstjänst för handikappade personer.

I Finland används finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Det finlandssvenska teckenspråket är ett allvarligt hotat språk. Utskottet påpekar att justitieministeriet lade fram en utredning om helhetssituationen för det finlandssvenska teckenspråket 2016. Åtgärderna för att stimulera det finlandssvenska teckenspråket är viktiga, till exempel tolkningsutbildningen.

I språkberättelsen behandlas frågan om hur tjänster på teckenspråk tillhandahålls inom socialvården och hälso- och sjukvården. I sitt utlåtande om landskaps- och vårdreformen pekar utskottet på att de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk ska tillgodoses i socialvården och i hälso- och sjukvården och att myndigheterna och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter är skyldiga att främja möjligheterna för teckenspråkiga att använda sitt språk och få information på sitt eget språk (GrUU 26/2017 rd, s. 62). Utskottet upprepar sin tidigare uppfattning att det i planeringen av hur social- och hälsovårdsreformen ska genomföras är viktigt att se till rättigheterna för dem som använder finskt och finlandssvenskt teckenspråk (se också GrUU 34/2017 rd, s. 2).

Grundlagsutskottet har också tidigare lyft fram frågan om ordnandet av tolkningstjänster (GrUB 10/2014 rd, s. 5/I, och GrUU 34/2017 rd, s. 2). Det är beklagligt att de tidigare påtalade oklarheterna i organiseringsansvaret för och innehållet i tolkningen enligt språkberättelsen fortfarande är aktuella. Utskottet understryker att tillgången till och ordnandet av tolkning noga bör bevakas och att missförhållanden bör åtgärdas.

Betänkande GrUB 2/2018 rd

Barnens ställning

Språkberättelsen behandlar vissa särskilda frågor som gäller barn, nämligen tillgången till ungdomspsykiatriska tjänster på svenska, barnskydd och omhändertagande samt barnets rätt till teckenspråk.

I sitt betänkande om teckenspråkslagen ser grundlagsutskottet det som viktigt att trygga barnets rätt till ett eget språk. Utskottet lyfter där också fram artikel 30 i FN:s konvention om barnets rättigheter, där det står att barn som hör till en minoritet eller urbefolkning inte får förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv eller att använda sitt eget språk (GrUB 10/2014 rd, s. 3/II). Utskottet understryker vidare betydelsen av att få lära sig ett eget språk och framhåller att varje barn och hans eller hennes familj ska ha möjlighet att få tillräcklig undervisning i teckenspråk, dels för att barnets rätt till ett eget språk ska tillgodoses, dels för att skapa förutsättningar för att familjen ska kunna kommunicera på ett gemensamt språk (GrUB 10/2014 rd, s. 4).

I analogi med detta fäster utskottet vikt vid att barnet lär sig ett eget språk också när det gäller andra språk än teckenspråk. Exempelvis är det viktigt med tillräckliga och lämpliga läromedel och fortsatt språkboverksamhet.

Utskottet lyfter fram betydelsen av att få service på sitt eget språk inom socialvården och hälso- och sjukvården. Givetvis accentueras betydelsen i fråga om barn och i de situationer där barnen är särskilt sårbara (t.ex. vid omhändertagande, se s. 82—83, 98—101 i språkberättelsen).

Språkklimatet

I berättelsen ingår ett separat avsnitt om språkklimatet (s. 40—52). I anknytning till den föregående språkberättelsen gick utskottet in på de hårdnande attityderna till olika språkgrupper, som nämndes i berättelsen. Det vore bra om ledningen för regeringen lyfter upp frågan och understryker vikten av tolerans mot olika språkgrupper, menade utskottet (GrUB 1/2014 rd, s. 4/II).

Utskottet ser det som oroväckande att det allmänna språkklimatet enligt språkberättelsen (s. 41) verkar ha hårdnat sedan den förra språkberättelsen. Det hårdare klimatet framgår av Språkbarometern 2016 samt av utlåtanden och frågor till justitieministeriet.

Utskottet lyfter dessutom fram att Europarådets ministerkommitté har antagit en resolution angående Finlands genomförande av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (CM/ResCMN(2017)1; 15.3.2017). Ministerkommittén uppmanar myndigheterna att omedelbart vidta åtgärder bland annat mot fördomar och spänningar exempelvis genom att effektivare bekämpa alla slag av intolerans, rasism och främlingsfientlighet.

Likaså inverkar människornas medvetenhet om Finlands språkgrupper och om de språkliga rättigheterna på språkklimatet, står det i språkberättelsen (s. 40). Det är möjligt att kännedomen om den språkliga mångfalden i Finland inte är särskilt god.

Betänkande GrUB 2/2018 rd

Utskottet understryker vikten av ökad utbildning och medvetenhet om språk och språklig mångfald. Det har också betydelse att myndigheterna har kännedom om de språkliga rättigheterna och tillräckliga språkkunskaper (se också t.ex. GrUU 12/2017 rd, s. 3—4, GrUU 26/2017 rd, s. 57—62).

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 18/2017 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Helsingfors 14.6.2018

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Annika Lapintie vänst
vice ordförande Tapani Tölli cent
medlem Maria Guzenina sd
medlem Anna-Maja Henriksson sv
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Ilkka Kantola sd
medlem Kimmo Kivelä blå
medlem Antti Kurvinen cent
medlem Mia Laiho saml
medlem Leena Meri saf
medlem Juha Rehula cent
medlem Wille Rydman saml
medlem Arto Satonen saml
medlem Ville Skinnari sd
medlem Matti Torvinen blå.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.